

سومین اجلاس سران اوپک دلایل تشکیل و پی آمدها

اولین اجلاس سران اوپک در ماه مارس سال ۱۹۷۵ در کشور الجزائر در شرایطی برگزار شد که اوپک یک دهه نسبتاً موفق را پشت سر گذاشته بود. دول صنعتی مصرف کننده به دنبال وقوع شوک اول نفتی در سال ۱۹۷۳ موج تبلیغاتی وسیعی را بر علیه اوپک به راه انداخته بودند و سعی می کردند همه مشکلات اقتصادی خود را از طریق فرافکنی به دوش اوپک بیندازند. لذا اجلاس مذکور در آن زمان بیشتر تحت تأثیر این جو و در تلاش برای خنثی کردن آن بود. یکی از دستاوردهای قابل توجه جنبی اجلاس مذکور نیز حصول توافق میان دو دولت ایران و عراق در مورد مشکلات سیاسی و مرزی فیما بین بود که اجلاس مذکور را تا حدودی ماندنی کرد.

دومین اجلاس سران اوپک در ۲۹ سپتامبر سال ۲۰۰۰ میلادی پس از گذشت ۲۵ سال از اجلاس اول و در شرایطی متفاوت برگزار شد. در طول این مدت مشکلات متعدد سیاسی بین اعضای اوپک و اختلاف نظرهای گذشته در سیاستهای نفتی، که خصوصاً در اواسط دهه ۸۰ به اوج خود رسید، مانع برگزاری چنین نشست‌هایی بود و نیز اغلب اعضای درگیر وقایع و مسائلی مانند جنگ اعراب و اسرائیل؛ وقوع انقلاب اسلامی در ایران؛ تحمیل جنگ توسط عراق بر علیه ایران و سپس کویت؛ مشکلات مرزی قطر و بحرین و امثال آن بودند. اعتماد متقابل بین اعضای اوپک کاهش یافته و دشواری دسترسی به تفاهات عمده را افزایش داده بود. اما در زمان تشکیل اجلاس دوم تشنجات منطقه‌ای و تنش‌های میان اعضای اوپک تا حدودی کاهش یافته بود علاوه بر این کنار گذاشتن سیاست سهم بازار توسط دولت عربستان سعودی نیز قطعاً نقش مهمی در کاهش اختلاف نظرها میان اعضای داشت.

که قبل از آنکه مسأله اوپک باشد مسأله کشورهای صنعتی است. آیا اوپکی‌ها مسائل مهمتری برای بحث کردن نداشتند؟ شاید نیت سعودی حفظ جایگاه اوپک در بازار و اعلام حیات آن در چنین شرایطی بوده است تا به جهانیان بگویند که اوپک هست و مواظب شرایط بازار است و در شرایط ضروری اقدام می‌کند. هر چند از سوی دیگر نداشتن هیچگونه حرف اساسی و راجع به آبی آسمان صحبت کردن، موجب نقض چنین غرضی هم می‌گردد.

البته کم وزن بودن نتایج اجلاس به این معنا نیست که موضوعات مهمی در آن طرح نگردیده باشد. در واقع باید گفت مسائل مهمی از سوی کشورهای عضو، به ویژه ایران، مطرح شد که از آن جمله می‌توان به بحث تغییر ارزش فروش نفت خام به دلیل کاهش قدرت خرید اوپک در نتیجه افت ارزش دلار، و نیز بحث احداث بانک اوپک اشاره کرد، که ما در شماره شهریور ۸۴ اقتصاد انرژی تاسیس آن را پیشنهاد کرده بودیم.

ذکر نکته دیگری هم لازم است، طرح مسائل جدی و سنگین به خودی خود مؤثر نیست و فقط در صورتی اهمیت دارد که با پی‌گیری‌های لازم همراه بوده و قطعاً در جمع‌بندی و نتایج اجلاس انعکاس یافته باشد، وگرنه صرف طرح چنین مسائلی، خصوصاً اگر کشورهای غربی نسبت به آنها نظر منفی داشته باشند، نتیجه معکوس خواهد داشت. تنها این تاثیر را دارد که از آنها دفع نگرانی شود و اطمینان یابند که در مجموعه اوپک عزم و اراده‌ای جدی برای تعقیب مسائل حساسیت برانگیز وجود ندارد.

در جنب این اجلاس نیز اتفاق قابل طرحی نیفتاد و بنظر میرسد که سومین اجلاس اوپک توسط رسانه‌های بین‌المللی نیز چندان جدی گرفته نشده باشد.

دومین اجلاس سران اوپک، مناسبت چهلمین سالگرد تأسیس این سازمان را نیز در برداشت. دولت جدید ونزوئلا که سیاست تقویت اوپک را در پیش گرفت برای جبران بی‌مهری‌های دولت گذشته نسبت به این سازمان، برای برگزاری چنین نشست انگیزه‌ای مضاعف داشت. اما به طور کلی دومین نشست سران اوپک غیر از بزرگداشت چهلمین سالگرد و اعلام حیات مجدد سازمان، فاقد هرگونه دستاورد دیگری چه در متن و چه در حاشیه خود بود.

در شرایطی که دو اجلاس گذشته سران فاقد نتایج چشمگیری بود، سومین اجلاس سران اوپک در روزهای ۱۷ و ۱۸ ماه نوامبر سال میلادی جاری در شرایطی کاملاً متفاوت در شهر ریاض برگزار شد. این در حالی بود که در دو سه ساله اخیر با افزایش تقاضای جهانی و افزایش بی‌سابقه سقف تولید اوپک ظرفیت‌های مازاد تولید اعضای سازمان به حداقل خود کاهش یافته و لذا سازمان اوپک توان رهبری بازار نفت را از دست داده و رسالت این سازمان عملاً به کنترل مسائل روانی و انتظارات بازار محدود گردیده است. در واقع اوپک در شرایط کنونی دارای کمترین قدرت بوده و رفتار آن تفاوت فاحشی با تولیدکنندگان غیر اوپک ندارد.

بنابراین در چنین شرایطی دلایل و انگیزه‌های عربستان از برگزاری اجلاس سوم سؤال برانگیز بود.

آیا عربستان در این وضعیت به دنبال حفظ منافع کشورهای عضو و پرداختن به مسائل خطیر حال حاضر جهان همچون کاهش تدریجی منابع انرژی در شرایط رشد تقاضا و کاهش ارزش دلار بوده است؟ یا همان تامین آرامش روانی بازار به نفع کشورهای مصرف کننده را در سطحی بالاتر دنبال می‌کرده است؟ بخش قابل توجهی از مباحث انتشار یافته این اجلاس در زمینه مسائل زیست محیطی بود، موضوعی